Skolverket

Kommentar till ämnesplanen i estetisk kommunikation för anpassad utbildning på gymnasial nivå

Om ämnet

Ämnet estetisk kommunikation behandlar kommunikation med olika estetiska uttrycksformer, bland annat de konstnärliga områdena bild, dans, musik och teater, men även andra relaterade områden som konsthantverk, film, media och design. Estetisk kommunikationen är en något som vi människor möter dagligdags i en mängd olika miljöer och sammanhang. Centralt i ämnet är att eleverna ska få träna på och utveckla sin förmåga att skapa och kommunicera estetiskt och konstnärligt. Ämnet är processorienterat och har också tydlig koppling till entreprenörskap och entreprenöriellt lärande genom omsättande av idéer och kunskaper i praktisk handling.

Lärare som undervisar i ämnet estetisk kommunikation har oftast utbildning inom de konstnärliga ämnena bild, dans, musik och teater. Det är också dessa ämnen som det finns ämneslärarutbildningar för. Det finns även andra ämnesområden som är relevanta för ämnet, till exempel film och konsthantverk, Detta innebär att beroende på vilken ämneskompetens och ämnesbakgrund lärare har kan ämnet ha skiftande fokus på olika skolor och lärare kan därmed delvis välja det som undervisningen behandlar. Samtidigt ska ämnet innehålla delar från flera estetiska områden och lärare kan behöva stöd i områden som de inte är utbildade inom. Till exempel kan ämnesplanerna för bild, dans, musik och teater med flera kan fungera som inspiration och stöd för de områden som lärare är mindre bekanta med. Lärarna kan på så sätt ge eleverna möjlighet att utifrån ett brett utbud hitta flera sätt att kommunicera med estetiska uttryck.

Syfte

I ämnet estetisk kommunikation står mötet i fokus då ämnet betonar de kommunikativa färdigheterna och inte endast den konstnärliga eller hantverksmässiga skickligheten, även om båda nivåerna i ämnet har produktionsarbete och förmåga att utföra olika estetiska arbetsmoment i sitt centrala innehåll.

Att kommunicera med estetiska uttryck innebär att se estetiken som en huvudsaklig bärare av ett budskap eller en idé. I till exempel en dramatisering av en text på teaterscenen samverkar de estetiska uttrycken i scenografi, regi och skådespeleri, där de tillsammans berättar mer än vad texten ensam skulle göra.

Estetisk kommunikativ kompetens har inte enbart ett inifrånperspektiv, där utövaren är en del av skapandet, utan också ett utifrånperspektiv, där utövaren är medveten om hur det skapade kan uppfattas av publiken eller betraktaren. Det handlar om att växa i rollen som skapare, utövare och mottagare av estetiska uttryck. Ämnet lägger därför också vikt vid att ge eleverna möjlighet att ta del av samhällets kulturutbud och bli aktiva i kulturlivet. Studiebesök kan därför med fördel ingå i undervisningen.

Ämnesplanen är öppet skriven för att passa olika estetiska uttryck. I ämnesplanen används begreppet *estetiska uttryck* i stället för konstnärliga uttryck, vilket öppnar för att ytterligare fokusera på kommunikation. Oavsett om en produkt eller gestaltning har en konstnärlig avsikt så kan man arbeta med hur den kommunicerar.

Elever ska kunna känna sig trygga i utforskandet av och arbetet med estetisk kommunikation, därför är samtycke och trygghet inskrivet i ämnets syfte som en given del. Detta är viktigt exempelvis i samband med fysisk beröring i dans, rörelse och teater men även i bildskapande, fotografering och andra gestaltningsformer.

Centralt innehåll

Det centrala innehållet i ämnet återfinns under tre områdesrubriker. Rubrikerna finns för att underlätta läsningen av ämnesplanen; de är inte avsedda för att dela in undervisningen i separata delar utan innehållet från olika kunskapsområden kan och bör flätas samman. I det centrala innehållet och i kommentarmaterialet förekommer uttrycket *till exempel*. De exempel som ges är valda för att ge en anvisning om innehållets svårighetsgrad, omfattning eller avgränsning. Exemplen är inte obligatoriska att behandla i undervisningen, utan kan ersättas med annat likvärdigt innehåll. I det centrala innehållet förekommer också uttrycket *däribland*. Det mer detaljerade innehåll som nämns är då obligatoriskt att behandla i undervisningen.

Nivå 1

Den första nivån i ämnet har en mer orienterande struktur. Det innebär att eleverna kan arbeta med att pröva olika uttryck, till exempel genom skapande med både bild, dans, musik, dans och teater. Eleverna kan också arbeta utifrån en specifik idé eller göra nedslag i ett specifikt uttryck men undervisningen ska även behandla hur man på bästa sätt kan kommunicera med en publik eller betraktare genom att låta olika estetiska uttryck samverka.

Uttrycksformer, kommunikation och budskap

- *Introduktion till olika estetiska uttrycksformer.*
- *Grundläggande begrepp inom det estetiska området.*

Dessa två punkter har främst en orienterande funktion och syftar till att eleverna ska få bredda sina kunskaper om olika estetiska uttrycksformer. Begrepp är oftast kopplade till de olika estetiska områdena men kan användas i bredare kontext.

- *Hur estetiska uttrycksformer kan beröra och påverka publik och betraktare.*

Estetiska uttryck kan vara vackra och tilltalande, men kan också vara provokativa i olika bemärkelser. Genom att behandla hur estetiska uttryck kan uppfattas av publik och betraktare ges en ingång till hur konsten och uttrycken kan påverka människors känslor, till exempel med filmmusik, körsång och provokativ konst.

- *Estetiskt skapande inom olika verksamheter.*

Olika konstnärliga områden har olika arenor för sin verksamhet och var produktion sker. Det kan handla om produktion för scenkonst (musik, dans, teater), ateljéer, konstutställningar, film, tv och andra mediakanaler. Utifrån denna punkt kan till exempel fältstudier och studiebesök göras.

- *Budskap i olika former av estetisk kommunikation och hur de kan uppfattas och beskrivas.*

En central del av ämnet estetisk kommunikation handlar om att göra eleverna medvetna om att skaparen av ett verk har en intention och ett budskap och att mottagaren tolkar eller uppfattar budskap utifrån sina kunskaper och erfarenheter.

Produktion och samverkan

- *Tekniker, metoder och redskap i olika former av estetisk kommunikation och skapande verksamhet.*

Val av tekniker och metoder är beroende av undervisningens utformning, de estetiska uttrycksformer som behandlas i undervisningen och gestaltningsarbetets syfte.

- *Den konstnärliga produktionsprocessen, från idé till färdig gestaltning.*
- *Metoder för samarbetsformer i skapande arbete, däribland övningar som behandlar gruppdynamik.*

Dessa två innehållspunkter fokuserar på process, utforskande och problemlösning och på samarbeten som leder fram till någon form av presentation och gestaltning. Gemensamma projekt inom olika estetiska områden kräver tydliga ramar och att alla elever bidrar i arbetet med att nå ett resultat. Här kan det handla om att jobba mot till exempel en föreställning, en mediaproduktion eller en utställning.

- *Presentation av gestaltning i möte med en publik eller betraktare.*

Denna punkt knyter an till föregående och innebär att eleverna ska få presentera ett färdigt resultat av en produktionsprocess. För nivå 1 kan detta till exempel vara en delprestation i en helhet eller mindre presentationer av egna material.

Etik, arbetsmiljö och bestämmelser

- *Etiska frågeställningar i samband med estetisk kommunikation.*

Etiska frågeställningar kan vara stora områden. Det kan handla om vad som kan vara lämpligt att uttrycka och kommunicera till exempel när det gäller texter i musik, fysisk beröring i teater- och dansföreställningar eller provokativa anspelningar i olika konstnärliga sammanhang. Det kan även gälla sådant som berör de som arbetar tillsammans i grupp kopplat till meningsskiljaktigheter, gränsdragningar och konflikter. Etiska frågeställningar kopplat till exempelvis yttrandefriheten och konstens fria möjligheter att utmana traditioner och påverka samhällsdebatten, kan också ingå.

- *Introduktion till ergonomi, säkerhet och arbetsmiljö inom estetiska och skapande verksamheter. Lagar och andra bestämmelser inom området.*

Denna punkt avser olika innehåll och projekt som undervisningen behandlar. Det kan vara saker som berör sceniskt arbete och de säkerhetsaspekter som är viktiga på scen eller användande av publika miljöer. Det kan vara lagar och bestämmelser som berör vad som är tillåtet och inte tillåtet utifrån upphovsrättslagen och dataskyddslagen. Arbetsmiljö avser de riktlinjer och bestämmelser som gäller i aktuella områden som undervisningen behandlar.

Nivå 2

Undervisningen på nivå 2 kan, liksom på nivå 1, handla om en kombination av olika estetiska uttryck men här finns också utrymme för fokus på ett enskilt område där eleverna kan arbeta med estetiska uttryck inom en eller flera specifika estetiska uttrycksformer.

Uttrycksformer, kommunikation och budskap

- *Estetiska uttrycksformer och deras betydelse för individ och samhälle.*

En progression från nivå 1är att undervisningen på nivå 2 ska behandla de estetiska uttrycksformernas roll för den enskilda betraktaren såväl som för samhället. Undervisningen om detta kan med fördel utgå från teman och trender i populärkulturen, till exempel i filmer, bilder eller andra uttryck.

- *Begrepp inom valt estetiskt område.*

Här avses mer specifika, precisa eller komplexa begrepp än i nivå 1. Det kan handla om begrepp som har med en fördjupning inom ett valt område att göra, till exempel musikteoretiska begrepp, genrespecifika begrepp i dans och begrepp inom bild och filmskapande.

- *Hur estetiska uttrycksformer kan beröra och påverka publik och betraktare.*

Punkten är samma som i nivå 1. I nivå 2 avses fördjupade kunskaper om hur till exempel en teaterföreställning, en film eller ett konstverk kan påverka publik eller betraktare. Även om konstnärlig frihet innebär stora friheter behöver skaparen också förhålla sig, i olika grad och beroende på i vilka sammanhang ett verk ska synliggöras, till en publik, betraktare eller beställare.

- *Estetiskt skapande inom olika verksamheter och för olika målgrupper.*

Då de olika arenorna för estetiska uttryck ser olika ut kan arbetet kretsa kring frågor om vilka ställningstaganden som behöver göras i arbetet med olika målgrupper, exempelvis vad skillnaden är mellan teater för barn och teater för vuxna, eller vilka teman som passar i en ungdomsfilm.

- *Budskap i olika former av estetisk kommunikation och hur de kan uppfattas och beskrivas.*

En central del av ämnet estetisk kommunikation handlar om hur något kan uppfattas av betraktarna. På nivå 2 avses en ökad komplexitet i beskrivning och tolkning. Det kan till exempel handla om att eleverna får diskutera andras verk och ge synpunkter på andras arbeten.

- *Hur sammanhanget kan påverka budskapet i olika former av estetisk kommunikation.*

Exempel på detta kan vara hur man i skolan har arbetat med förberedelser inför en kulturupplevelse och vad det får för betydelse, hur förförståelsen påverkar upplevelsen, att det kan påverka med vem eller vilka något upplevs och hur besöket inramas.

Produktion och samverkan

- *Kombination av tekniker, metoder och redskap i olika former av estetisk kommunikation och skapande verksamhet.*

En progression från nivå 1 kan till exempel vara hur teknikval och val av metoder kan kombineras för att förstärka uttrycket. Undervisningen kan till exempel behandla hur man kan ljussätta en scenografi, hur rummet och ramen kan samspela med en målning eller hur man kan kombinera olika uttryck inom dans, musik och teater.

- *Den konstnärliga produktionsprocessen, från idé till färdig gestaltning. Samverkan mellan olika konstformer för framställning av ett verk.*
- *Metoder för idéproduktion, genomförande och dokumentation.*

Dessa två innehållspunkter fokuserar på process och samarbeten som leder fram till någon form av presentation och gestaltning. Det kan handla om olika sorters idéinhämtning eller skissarbete, om produktionsfas, resultat, dokumentation i form av exempelvis filmning och fotografering samt om utvärderingsarbete.

- *Samverkan i skapande och gestaltande arbete.*
- *Presentation av färdig gestaltning i möte med en publik eller betraktare.*

Denna punkt innebär att någon form av färdigt resultat ska presenteras och på nivå 2 kan omfattningen av verket vara större. Det skulle kunna vara en färdig teaterföreställning, en konsert eller en konstutställning. Skillnaden mellan nivå 1 och nivå 2 är också att kravet på elevens självständighet, eget ansvar och förmåga att samverka i grupp ökar. För den enskilde eleven skulle skillnaden kunna vara exempelvis biroll – huvudroll, bakgrundsdansare – artist, delta i samlingsutställning – ha separatutställning.

Etik, arbetsmiljö och bestämmelser

- *Etiska frågeställningar i samband med estetisk kommunikation.*

Punkten är samma som i nivå 1. En progression från nivå 1 kan till exempel vara att frågeställningarna blir mer komplexa. På nivå 2 kan eleverna till exempel arbeta med aktiva ställningstaganden till vad som är passande utifrån den tänkta publiken eller målgruppen som skaparna har för sitt verk eller produktion.

- *Frågor om social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet inom området.*
- *Ergonomi, säkerhet och arbetsmiljö inom estetiska och skapande verksamheter. Lagar och andra bestämmelser inom området.*

Punkten som handlar om hållbarhet kan exempelvis behandla hur ett arbete kan läggas upp så att den som utför det håller i längden både fysiskt och psykiskt, hur balans kan skapas i utgifter och inkomster eller hur resurser kan sparas och användas effektivt. Det kan också handla om återanvändning eller om att välja mer hållbara alternativ. På nivå 2 kan punkten om lagar och bestämmelser exempelvis beröra tillstånd av olika slag, nyttjande av allmän plats och publicering på olika plattformar.

Övriga kommentarer

Det finns olika förhållningssätt till estetiska uttryck. Betydelser och meningar kan skapas på olika sätt, beroende på vem eller vilka som kommunicerar. Under till exempel diktaturer har bland annat estetiska uttryck använts av staten för att framhäva och glorifiera makthavarna. Samtidigt kan konsten också användas för att kritisera makthavarna. Kommunikation handlar bland annat om att ha tillgång till koder som används för att kommunicera betydelser. För förståelse av kommunikation krävs medvetenhet om hur koder fungerar, men också hur dessa skiftar, beroende på historiskt och kulturellt sammanhang.

Samläsning

Skolor har olika förutsättningar och organisatoriska möjligheter för undervisning och sammansättning av undervisningsgrupper. Samläsning över skolår och nivåer är därför vanliga i ämnet. Detta eftersom ämnet kan ha tydligt fokus på produktionsarbete såsom föreställningar och utställningar där det behövs många elever i projekten. Ett annat skäl kan vara att det är få elever i en grupp och därför

sätter skolan ihop grupper från olika skolår för att kunna göra estetiska projekt. Ämnet kan ha en rak progression över flera år med samtliga nivåer (en nivå per år) men kan även i vissa fall läggas ut en nivå över fler år till exempel med nivå 1 över två skolår. Undervisningen kan därför se väldigt olika ut beroende på den enskilda skolans förutsättningar.